

Inserati se sprejemajo in velja tritopska vrsta:

5 kr., če se tiska 1krat,
12 " " " " 2 "
16 " " " " 3 "

Pri večkratnem tiskanju se cena primerno zmanjša.

Rokopisi

se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Naročnino prejema odgovornostvo administracija in ekspedicija za Starem trgu n. št. 16.

SLOVENEK

Političen list za slovenski narod.

Po pošti prejemati velja:

Za celo leto . . . 10 gl. — kr.
za pol leta . . . 5 " — "
za četrt leta . . . 2 " 50 "

V administraciji velja:

Za celo leto . . . 8 gl. 40 br.
za pol leta . . . 4 " 20 "
za četrt leta . . . 2 " 10 "

V Ljubljani na dom pošiljan velja 60 kr. več na leto.

Vredništvo je na Bregu hišna števil. 190.

Izhaja petkrat na teden in sicer v torek, četrtek in soboto.

Kdo je tega kriv?

Pogostoma slišimo tožiti o silni moči liberalcev, ki so znali skoraj po vseh državah vladino krmilo in javno oblast spraviti v svoje roke, dasi je njihovo število jako pičlo v primeri z ogromno večino nepokvarjenega ljudstva, ki za liberalne burke ne mara. Zanimivo je tedaj preiskovati, po kateri poti in s katerimi pripomočki da si je liberalizem pridobil to velikansko moč, ki mu sedaj skoraj ni mogoče iztrgati. Ljudje, ki so za lastne napake in pregreške navadno slepi in vso krivdo najraje vračajo na druge, to prikazen pripisujejo raznim vnanjim okoliščinam in razmeram, ter mislijo, da so že vse storili, če nekoliko potožijo o spridenosti sveta in hudih nasledkih liberalizma. Toda če hočemo resnico govoriti, moramo roko položiti na srce in reči, da smo sami najbolj krivi tega žalostnega liberalnega vspeha. Leta in leta so nemški katoličani dremali pri volitvah ne zmenivši se zato, da bi bili svoje moče spravili v zbor, ker jih nasprotniki niso hudo, ampak le rahlo kakor komarji pikali. Toda med tem, ko so oni bili malomarni, so se liberalci vtrjevali in so naposled pričeli glasovati „kulturkampf“, ki pa preseda že vsem tudi najmalomarnjšim katoličanom in jih je pripravil, da so se začeli živahno gibati in da zadobivajo pri volitvah čedalje sijajnejše vspehe. Če bi bili enako marljivi in delavni precej od začetka, bi se liberalizem nikdar ne bil tako vtrdil, in obvarovani bi bili marsiktere britkosti, ktero jim je od liberalcev osnovani „kulturni boj“ prizadejal!

Če bi hoteli ali smeli, zamogli bi naštetih še drugih enakih pa bolj domačih zgledov, ktere bodo pa naši bralci lahko uganili in vsestransko prevdarili tudi brez natančnejega popisovanja.

Mnogo k tej malomarnosti ljudstva pripomorejo tisti sami, ki imajo oblast v svojih rokah, kar nam zlasti pričajo najnovejše razmere na Francoskem. Francosko ljudstvo je skoz in skoz katoliško; sicer je tudi tam nevera veliko veliko pokončala, pa ne toliko kakor drugod. Noben narod za krščanske zavode, vnanje misijone in dobra dela sploh toliko ne žrtvuje kakor francoski, od nikjer se ni slišalo, da bi se bili generali s svojimi vojaki javno posvetili presvetemu srcu Jezusovemu in službi cerkveni, kakor ravno na Francoskem. In vendar je pri volitvah za narodno skupščino zmagala radikalna, katoliški cerkvi sovražna stranka. Kako to? To je sad državne oblasti. Od l. 1830 nesrečna francoska dežela še ni imela vlade, ki bi bila pospeševala cerkveno življenje in mišljenje. Vsaka vlada bila je več ali manj nasledek silne prekucije in vsled tega tudi nasprotnica cerkve, kar je pokazala v vseh od nje odvisnih ali podpiranih zavodih, časnikih, znanstvih in umetnostih, tako da bi bil človek, ki tega ne bi bil vedel, Francosko imel za najbolj sprideno in brezverno deželo.

Tudi Mac Mahonovo vladanje, ktereга sicer prištevajo k dobrim katoličanom, v tem oziru ni bilo nič bolje; on je pospeševal in podpiral brezverski liberalizem in mu pripomogel k sedanji moči. Volitve l. 1871, ki so se vršile pod silnim pritiskom Gambettove

diktature, so pokazale, da ogromna večina naroda francoskega republike po kopitu Gambettovim ne mara, in ko je narodna skupščina l. 1873 Mac Mahona izvolila za državnega predsednika, hotela je najvišjo oblast izročiti možu, o katerem je sodila, da se uklanja monarhičnim načelom in da tedaj ne bo delal opovir, če bi prišel priličen čas za ustanovitev monarhije. Pa Mac Mahon se je svojim nekdanjim načelom izneveril in je dospevši do najvišje oblasti postal nasprotnik monarhije, da bi mu ne bilo treba s prvega mesta umakniti se nazaj na drugo. Začel je tedaj svoje ministre pobirati izmed republikancev ter je naposled v ministerstvo poklical celo radikalnega juda Simona. Vse najvažnejše službe so se z njegovim privoljenjem oddajale ljudem najliberalnejših načel, konservativni vladniki pa so se potiskali na stran, kolikor so se le mogli. Vse je kazalo na to, da se na tistem pripravljajo vojska zoper cerkev, vendar se katoliški predsednik ni zganil. Še le potem, ko je s pomočjo te vlade narodna skupščina zgubila svoj konservativni značaj in po večini svoji postala radikalna ter začela Mac Mahonu odločno nasprotovati in ga nameravala celo odstraniti, se je zdramil in radikalne ministre odslovil, zbornico razpustil in nove volitve zaukazal, da bi na ta način odšel preteči mu nevarnosti. Mac Mahon tedaj pri svojem uporuh proti narodni skupščini ni imel občne, ampak imel je le svojo osebno korist pred očmi, zato se pa tudi ni poprijel konservativne politike in je svoje nove ministre izbral izmed ljudi, ki so bili le po imenu konservativni, v dejanji pa ne. Izvolil je samo liberalizmu vdane Orleaniste

Eksaktne znanosti.

(Konec.)

Ako Buffon-u verujemo: „skrči se to, kar imenujemo matematiško resnico, le v misli, identitete in nima resničnosti.“ Naposled pravi abbé de Condillac, ki tako zaničljivo sodi o geometrih kakor Hobbes: „Kadar pridejo od svojih računov, da bi se spustili v kake druge preiskave, ni več pri njih opaziti iste jasnosti, iste določnosti, istega duha. Štiri slovite metafizike imamo, Descartes-a, Malebranche-a, Leibnitz-a in Lock-a, poslednji edini ni bil geometer in koliko više stoji od prvih treh!“

Ta sodba seveda ni povsem resnična. Kajti v čistej metafiziki sta Malebranche in Leibnitz više dospela nego angleški filozof (Lock); in če je tudi res, da se geometriške glave v življenju mnogokrat nespretno in narobe vedejo, prihaja to od njihove prenapete natančnosti. Oni hočejo povsodi nepogojne resnice najti, ko se v morali in politiki le pogojne resnice nahajajo. Neovrgljiva resnica je, da je $2 \times 2 = 4$ a to ni tako gotovo, da je dobra postava v Atenah tudi dobra postava v Parizu. Resnica je, da je svoboda preizvrstna reč, a morajo

li se zato potoki krvi preliti, da se vpelje pri kakem ljudstvu v tem obsegu, kakor je dotično ljudstvo ne more prenašati? V matematiki se mora edino le na principe (glavna načela) gledati, v morali le na nasledke. Prvo je ednostavna, drugo sestavno resnica. Vrh tega ne spravi kompas geometrov ničesar, srce filozofovo pa vse v nered. Ako bi orodje poslednjega tako varno bilo, kakor je prvega, zamogli bi upati, da bomo spoznali do cela reči: dotlej pa moramo računati na zmote.

Matematika pa ni pri vseh, ki se ž njo pečajo, dokaz obsežnega duha, nego nasprotno mora se smatrati kot podpora njihovih slabosti, kot nekaka metoda prikračenja, ki je pripravna vrediti rezultate v glavi, ktera sama ne more tega storiti. V resnici podaja ona le splošna znamenja idej, ki nas rešijo truda, da bi njih sami imeli, orodje s katerim delamo, a ne reči samih, za ktere prav za prav gre. Mislimo si ta misel je z A ona z B zaznamovana. Kako velik razloček bode med človekom, ki razpravlja one dve misli v njunih raznih moralnih, političnih in verskih razmerah in med človekom, ki s peresom v roki, potrpežljivo svoj A in B multiplicira, in pri tem čudne kombinacije vstvarja, ne da bi česa druga v

mislih imel, kakor lastnost onih dveh suh-h črk?

A če bi kdo hotel izključljivo ne gledé na kako drugo znanost otroka le v tej pičlo idej podajajoči vednosti podučevati, bil bi v nevarnosti v otroku vir misel popolnoma izsušiti, naj boljše zmožnosti uničiti, naj rodovitnejšo domišljijo ugasniti, naj obširnejšo razsodnost omejiti. Prenapolnil bi mlado glavo s kopico števil in podob, ki mu prav nič ne koristijo, privadil bi ga, da se zadovolji s podanim mu gradivom, da ne napreduje kakor pod vodstvom teorije, da se lastnih moči nikoli ne posluži, da ne pomaga svojemu pomnežu in mišljenju z umetnimi operacijami, da ničesa ne pozna in naposled ničesa ne ljubi, kakor ona stroga pravila in absolutne resnice, ki le človeško družbo rušijo.

Trdilo se je, da služi matematika v to, da poravna v mladosti zmote pameti in razuma. A na to se je prav pametno in temeljito odgovorilo, da se zamorejo ideje le takrat vrediti, kadar se nahajajo, in da se pravi otroško pamet vrediti toliko, kolikor prazno sobo vrediti. Dajte mu naj prej jasnih pojmov o njegovih moralnih in verskih dolžnostih, podučujte ga v božjih in človeških pismih in potem, če

in Bonapartiste, ki so se odločno zavarovali proti natolcevanju, da bi bili klerikalci, to je cerkvi katoliški vdani in prijazni. Tudi je objavil dva volilna oklica; v prvem samega sebe preslavlja kot najbolj zanesljivega varuha in branitelja republike, v drugem pa ugovarja natolcevanju, kakor da bi bil klerikalec, češ. da se mu ne more hujšega reči, kakor prištevati ga k tej stranki. Pri zadnjih volitvah tedaj ni šlo tolikanj za monarhijo ali republiko, za konservativno ali radikalno stranko, ampak le za Mac Mahona ali kakšnega drugega prezidenta, ki bi bil pa cerkvi katoliški še manj prijazen kakor dosedanji načelnik francoske republike. Ljudstvo, ki je vse to dobro sprevidelo, tedaj ni imelo nobenega vzroka se posebno goreče potegovati za Mac Mahona in pospeševati njegove osebne koristi ter ga rešiti nevarnosti, v katero se je vsled svoje odjenljivosti proti liberalcem sam pripravil, in zato se jih je mnogo zlasti na deželi volitve zdržalo. To sicer ni prav, ker vsaka nevedležba pospešuje samopridne namene nasprotne liberalne stranke, ki postaja močna in se vtrduje vsled naše malomarnosti in odjenljivosti, vendar je pa to tudi jasen dokaz, da je liberalizem dospel do svoje moči, ker mu mogočniki ne zmenivši se za splošno škodo, potuho dajejo, dokler njim kaže, ki se pa ravno zaradi tega ne smejo pritoževati, če naposled tudi njim čez glavo zraste. Če hočejo v tem oziru prav ravnati, ne smejo nikdar pozabiti, da ni varno gada na svojih prsih gojiti.

Z bojišča.

Novica, da bi bili Rusi Plevno vzeli, se ne potrdi. Došla nam je od neke strani, ki se nam je zdela zanesljiva, med tem, ko se je list že tiskal in nam ni bilo mogoče dostaviti dalje kritične opazke o njeni verjetnosti, vendar smo bili pristavili besedico „boje“ = „govori se“, „pravijo“ (soll ein Telegramm gekommen sein), ki je pa po neprevidnosti pri stavljenji izostala. Reč se nam je zdela nekoliko verjetna, ker se je zadnje dni sploh naznanjalo, da vsaki dan pričakujejo odločilne bitke, in kar človek prisrčno želi, tisto tudi rad vrjame. Kako lahko pa se kaka neresnična novica raznese po svetu, pričajo službeni te-

legrami o rumunskih napadih na Plevno 19. t. m., o katerih se je poročalo, da so Rumunci vzeli drugo turško reduto na Grivici, pa jo še tisti dan zopet zgubili. Novejša poročila pa reč drugači popisujejo. Štirje batalijoni so 19. popoldne napali turške nasipe, pa so se morali zaradi hudega streljanja Turkov umakniti nazaj. Zvečer ob 7. uri je načelnik četrte rumunske divizije ponovil napad in trije batalijoni so skočili v prekope ali grabne in so tam ostali skoro celo uro ter si zastoj prizadevali vzeti nasip. To potikanje po prekopih dalo je povod prerano razglašeni novici, da so bili Rumunci vzeli turško reduto. Naposled so se morali Rumunci umakniti, zgubivši 2 častnika in 200 mož mrtvih, ranjenih pa 20 častnikov in 707 vajakov, med katerimi je tudi načelnik 7. pešpolka. Tudi sovražniki so morali imeti veliko zgubo, ker so od strani in od zadej hudo streljali na turške rezerve. Glavni stan Sulejmanov je v Razgradu, od kjer naznanja, da so Rusi v nedeljo napali pri Jovan Ciftliki na črnem Lomu divizijo Assef paše, pa so bili čez dve uri odbiti.

Na Šipkinem klancu je sneg zopet skopnil in tudi turško streljanje je nekoliko ponehalo. Vojaki pa so začeli bolehati, ker jim snežna voda, ki so jo pili, ni storila dobro. Z živežem in streljivom so dobro preskrbljeni, tudi so si napravili v zavetje proti mrazu na Nikolajevem brdu lesene z ilovco ometane kočee. Ne kaže se tedaj, da bi Rusi popustili ta jako važni prehod, kakor sta poročala angleška lista „Daily News“ in „Daily Telegr.“

Iz Azije poročajo turški listi, da so se batalijoni, ki so ušli iz Aladja-Daga, zopet zedinili z Muktar pašo, ki pri Gazdvanu in Kizildera zbira svojo vojno, s katero se hoče nad Rusi že skoraj maščevati.

„Golos“ poroča, da Rusi dan za dnem vjemajo oddelke razpršene Muktarjeve vojne. Število vjetih znaša 280 častnikov in 7000 vajakov, število osvojenih topov pa 42. Glavni stan ruski je v Tikmi. Rusi so 15. t. m. zgubili 56 častnikov in 1366 vajakov mrtvih in ranjenih.

Črnagorski knez je bil 15. t. m. za nekaj dni iz Orje Lake prišel v Cetinje. Ko-

maš je bil knez odšel iz tabora, napal je zavrato Pop Ilija Popovič najboljšega in najbolj priljubljenega vojvoda črnagorskega Marka Miljanova, ter ga smrtno ranil. Vzrok tega napada je bilo osebno maščevanje. Morilec, ki je sorodnik ranjenega vojvoda, je bil pobegnil, pa je bil na begu ujet in ranjen. Knez je nemudoma v tabor odposlal svojega tajnika Popoviča in dr. Tomica. Poveljništvo v taboru je bil knez izročil Maši Vrbici, ki je imel kot poveljnik topničarstva vrediti topove, ki jih bodo potrebovali za vojsko na jugu. V nedeljo se je imel knez vrniti v Orjo Luko, da pričue vojsko proti Spužu in Podgovrici.

Iz Trnova se piše „Golos“: Te dni se je vršila v Trnovu velika slovesnost. Mnogo bulgarskih rodovin, ki so bile v svojem času prisiljene k islamu prestopiti, so zopet krščansko vero sprejele. Tako se godi tudi po drugih krajih, katere imajo Rusi obsedene. Sprejemajo se v pravoslavno cerkev tudi Turki, kateri so pripravljeni odreči se prerokovi veri. Tu prebiva že nekaj dni nek Bulgar, ki jo je iz Plevne popihal; je časten in zanesljiv mož in pek po svojem rokodelstvu. Ta ve povedati prav veliko o stanju Osman pašove armade v Plevni. Osman ima celo bivšo vidinsko armado, broječo okoli 40.000 mož. Razun tega so v Plevni vsi moslemini tega mesta in njegove okolice, kakor tudi vse bivalstvo v Prerotu, Vraži Belgradžiku in Rahovu. Kristjani delujejo pri vtrjevanji, moslemini se pa bojujejo v vrstah redne vojske kakor bašibozuki. V vojnih plevenskih pekarnah je moralo biti vsak dan 70.000 porcij pečenih, iz česar se da sklepati, da šteje Osmanova armada 70.000 mož. Po izjavi tega Bulgara je turška vojska veliko trpela posebno v poslednjih bojih. Mrtvih je strašno veliko in število ranjenih znaša več tisuč. Razun tega je tudi veliko bolnih, ki z ostalimi zgubami Osmanovo armado skoraj za četrtno zmanjšujejo.

Turki delajo noč in dan, da bi bile njihove pozicije nedobitne. Zraven se pa postavlja vsmeru k Stedcu drugi vtrjeni tabor, da bi tam vzeli pozicijo, ko bi iz Plevne več ne mogli ruskim napadom nasprotovati. Za kako dolgo je Osmanova armada s streljivom in živežem preskrbljena, ni vedel begunec povedati.

ste potrosili potrebno skrb na odgojo srca svojega učenca, če so njegove možgani s predmeti za prisposodbljenje in s krepkimi načeli napolnjene, potem ako hočete, napravite z geometrijo red.

Jeli pa vže tudi tako gotovo, da so matematiške študije v življenju potrebne? Ako treba magistratov, ministrov, državnih in cerkvenih vradnikov, kaj koristijo njihovemu stanu lastnosti okroga ali trivogelnika? Mi hočemo le pozitivne reči, se ugovarja. Moj Bog! kaj je manj pozitivno, kakor so znanosti, katerih sisteme se večkrat v ednem stoletju spremenijo? Kaj je kmetu za to, da element zemlje ni homogen, ali drvarju, da ima les pyroligneso substanco? Edno zgovorno stran iz Bossuet-a o morali je koristnejše a težje napisati, nego zvezek filozofičnih abstrakcij.

A veste, slišim oporekati, znajdbe v znanostih se porabijo v mehaničnih umetnostih; ali te velkanske znajdbe skoro nikoli ne včinjajo tega, ker se je pričakovalo. Vedno večja polnost poljedelstva v Angliji ni toliko rezultat znanstvenih skušenj, kolikor vspeh strpljive delavnosti in marljivosti najemnikov, ki so prisiljeni nehvaležno zemljo brez nehanja obdelovati.

Po krivem pripisujemo mnogokrat znanostim, kar pride naravskemu napredku družbe na račun. Roke in kmetijska živina se je pomnožila in zato so se morale razmerno tudi rokodelnice in pridelki zemlje pomnožiti in zboljšati. Res je dobro in koristno, da imamo lahka, priročna orala in za obrtnijo popolnejše stroje; a verjeti, da sta človeški duh in človeška modrost le na krog mehaničnih umetnosti navezana, bila bi velika zmota.

Kar zadeva pravo matematiko, dokazano je, da se človek v prav kratkem času nauči kar mora dober inženir znati. Kar je pak zunaj te praktične geometrije, ni drugo nego spekulativna geometrija, ki ima, kakor druge znanosti, svoje igrače, svoje nerabljivosti, in da tako rečemo, svoje romane. „Ločiti moramo dobro — piše Voltaire — od koristne in zvedave (curieuse) geometrije... Kvadrirajte kurve, kolikor vam drago in ljubo, znate pri tem svojo izvanredno prebrisanost pokazovati a kaj? Ednaki ste računarju, ki preiskuje lastnosti števil, mesto da bi svoje premoženje preračunal... Ko je Arhimed ono posebno težo teles našel, pridobil si je zasluge za človeški rod; a komu koristi, najti 3 številke, ki so med seboj v takem razmerju, da poda raz-

loček med kvadrati dveh števil, adiran številki 3 vsakokrat kvadrat, in suma treh razločkov adirana njihovemu kubusu zopet kvadrat? „Nugae difficiles.“

Naj je ta resnica matematikarjem še tako bridka, reči se vendar mora, da narava teh mož ni za prvo mesto odločila. Izvzemši nekatere znajdljive geometre obsodila njih je k žalostnej pozabljivosti, ki še celo znajdnikom novjših resnic preti, ako se kakov povestničar ne potruji, da jih naznani svetu. Arhimed se ima samo Polibiju zahvaliti za slavo, in Newtonov glas je vtemeljil Voltaire. Platon in Pitagora živita kot moralista in postavodajalca. Leibnitz in Descartes kot metafizika morebit še mnogo bolj kot geometra. D' Alembert bi imel dandanes isto osodo, kakor Barignon in Duhamel, katerih imeni, od šole slavljene se še samo v akademskih hvalnih govorih nahajate, ako ne bi bil slave pisatelja s slavo učenjaka združil. Pesnik z nekaterimi kiticami pride k potomcem, povekoveči svoje stoletje, zanese može, ktere je opeval na svojej liri, v prihodnost; učenjak, jedva v življenju poznan, je pozabljen čez dan svoje smrti. Zastoj bode njegovo ime na kako kemično peč ali fizikalčno orodje postavljeno: to hvalevredno

Olomuškemu „Pozoru“ se piše iz Sarajeva: Turška vlada goni iz vseh strani bašibozuke skupaj, da bi zabranila Črnogorcem zmagoviti vhod v Hercegovino. Valija je poslal 5000 pehotnih in 500 jezdnih bašibozukov v Mostar; mej poslednjimi se nahaja tudi sin valije Nazkar paše, ponosni Djemil beg. To vojništvo je dobro oboroženo in ima puške dvocevke. Tudi Fazli paša je privedel k Mostaru oddelek ostarelih bašibozukov. Tedaj so že starci dobri in zaradi tega so prazne in zaprte hiše in prodajalnice. Kakor se čuje, je odšlo iz Kosova 4000 bašibozukov k Gacku. — Hoj, Črnogora! Pripravi zopet svoje, junaštvo in britki handžar bo imel v kratkem zopet priliko pokazati svojo ostrost!“

Politični pregled.

Avstrijske dežele.

V Ljubljani, 24. oktobra

Državni poslanci Smolka, Hoszard in Veresczinski so se poslanstvu odpovedali. „N. fr. Presse“ trdi, ker so to zahtevali njihovi volilci, „Politiki“ pa se z Dunaja piše, da se je dr. Smolka odpovedal, ker je bil voljen v deželni odbor in da se mu zdi neprimerno kot deželni odborniku 10 mesecev bivati na Dunaji. Mogoče je sicer, da so bili razun tega glavnega merodajni tudi še drugi vzroki, ker je istina, da je federalistična stranka poljskega kluba sita negativne delavnosti, in da se hočejo tudi še nekateri drugi poslanci odpovedati svojim mandatom.

Ogerska zbornica je sprejela že drugo postavbo nove pogodbe namreč o sladkorjevem davku brez posebnih prememb.

Vnanje države.

Pruski deželni zbor bil je 21. t. m. po denarnem ministru Camphausenu odprt. Prestolni govor omenja, da je bilo denarno stanje v preteklem letu jako ugodno, tudi napoveduje več novih postavnih predlogov. Bivša predsednika bila sta od obeh zbornic zopet izvoljena, namreč od gosposke zbornice vojvoda Ratibor, od zbornice poslancev pa Benningsen.

Francosko ministerstvo nikakor ne misli odstopiti, ker je minister prava ravno-

kar okoli 30 sodnijskih vradnikov odstavil ali prestavil, ter odstavljene z novimi nadomestil, med katerimi so skoraj sami Bonapartisti. To zopet potrjuje resnico tega, kar smo o sedanjih francoski vladi pisali v današnjem vvodnem članku.

Angleški listi pišejo o nekem poročilu kneza Bismarka do nemških zastopnikov pri vnanjih vladah, v katerem pravi, da bo de treba Turčijo razdeliti.

Rusko glavno mesto Petrograd bo de zmagalo nad Muktar pašo obhajalo s sijajno razsvitljavo.

Rimski liberalni list „Italie“ priobčil je nedavno nekatere novice iz Vatikana, ki pričajo o gorostasni nevednosti judovskih pisarjev o zadevah katoliških. Omenjeni list namreč piše, da si v Vatikanu prizadevajo verske družbe pripraviti k nekaterim novim navadam, kateri namen bi bil ljudem polagoma dokazati potrebo posvetne oblasti papeževe, katero hočejo proglasiti za versko resnico!!! Papež so se v tej reči posvetovali z različnimi osebami, ki so jih v tej misli potrdili, in čakajo le še priličnega časa, da se bodo izognili situostim, ki morajo nastati, če to silno nevarno pot nastopijo!!! Če judovske pisarje družega nič ne tišči, naj se potolažijo; zaradi omenjene reči ne bo nikakih sitnosti, ker se zamore le judovska budalost izmisliti, da hočejo papež svojo posvetno oblast oklicati za versko resnico!! Katoličani dobro vemo, da si papež ne morejo izmisliti nobene nove resnice, in da zamorejo za versko resnico oklicati le tisto, ki je v razodenju božjem že vtrjena. O potrebi posvetne oblasti papeževe pa razodenje božje, t. j. sv. pismo in ustno izročilo nič ne vé. Zgodovina sicer uči, da je za sv. cerkev in za papeža jako koristno, če ima svoje lastno posestvo in ni podložnik kakšnega posvetnega vladarja, ker veliko lažje in brez vnanjega vpliva opravlja svojo višjepastirsko službo, a ravno ta zgodovina uči, da zamore cerkev obstati tudi brez posvetne državne oblasti. Kako se bodo konečno rešile razmere med papežem in med vlado italijansko, tega ne vemo; to pa vemo, da bode stari Bog, ki varuje svojo cerkev, in ki je bil nekdanj človeška srca naklonil, da je cerkev pridobila posvetno oblast, tudi zdaj tako obrnil,

kakor bo za cerkev in za verne najboljše, ne da bil šel prej judovskih časnikaarjev za svet prašat.

Izvirni dopisi.

Iz Zagreba, 22. oktobra. Kakor ste v Slovencu že poročali, godilo se je 19. t. m. v krasno razsvetljeni in po vseh prostorih prenapolnjeni deželni zbornici vstanovljenje novega vseučiliškega ravnatelja (rector magnificus) dr. kneza K. Vojnoviča. Svečanost ta je bila letos znamenita tim bolj, ker so prvokrat izročeni bili znaki te dostojnosti — insignija rektorske oblasti, — žezlo in veriga z zvezdami, rektoru in dekanom raznih fakultet, prekrasen dar velikodušnega vladarja, kojega ime nosi vseučilišče. Opravljal je ta posel ban Mažuranič sam, izročivši jih s pristojnim ogovorom dosedanjemu rektoru dr. Kržanu, kateri je potem po slavnem govoru opravil z njimi naslednika Vojnoviča, ki je na to spregovoril in to tako krepko in odločno, da je odmévala mu po dvorani gromovita pohvala. Nekteri (t. j. židovje, krščeni pa nekrščeni poganje) pač niso bili kaj navdušeni, kajti oba dostojnika sta postavila se na krščansko stališče, na kterem naj vrlo napreduje Fr. Josipovo vseučilišče v Zagrebu, ako hoče doživeti vsele in stanovitne prihodnosti. Kakoršen duh vlada v učenjakih, takošen vlada velikrat tudi v učencih ali dijakih. Tudi pri nas so na novi napravi vse vseučiliško bitje in žitje hoteli nekteri zakreniti na novopogansko stališče, po vzgledu premnožih nemških in drugih taci h vstanov. Razodela se je ta nakana tudi pri naslednji dijaški večerji. Zbralo se je bilo do 150 vseučilišnikov. Zvonec so nosili pri njej dosedanji vekači, — kar se vzdigne sluhatelj modroslovja Kurta, rodom Talijan ter nazdravi v latinskem jeziku vtemeljitelju hrvaškega vseučilišča, biskupu Strossmayeru. Lani bi taka zdravica, menijo nekteri, o tej priliki bila še nemogoča. Tudi sedaj zavлада po vseh prostorih neki strah, od strani vekačev začuje se žvižganje ali psikanje, povsod nastane nemir; ali — ko spregovorijo pričujoči prof. dr. Kržan, rektor dr. Vojnovič in dr. Markovič, vzlasti kadar ta v ognju svoje besede reče, da ne bi smelo biti dijaka, kateri

prizadevanje ne spravlja ničesa slavnega na svetlo. Slava prihaja brez perutnic na svet, ako se hoče proti nebesom povzdigniti, izposoditi si mora perutnice muz. Corneille, Racine, Voileu, ti govorniki, povestničarji in umetniki so Ludovika XIV. mnogo bolj povekovečili, nego učenjaki, ki so tudi sloveli v njegovem stoletju. Ednakih izgledov nam podajajo vsi časi in vse dežele. Matematikarji se naj torej nehajo pritoževati, da ljudstvo vsled nekega občega nagona više cení lepe znanosti (lettres) kakor učenosti (sciences.) To pa za to, ker kdor le eden nra vski zakon, le edno genljivo čuvstvo svetu zapustí, družbi več koristi, nego geometer, ki iztuhta naj lepše lastnosti trivogelnika.

Sicer pa bi morebiti ne bilo težko, onih, ki so matematikarjem neprijazni, z onimi, ki jih pred vsem zagovarjajo, spraviti. To različno mnenje prihaja od navadne zmote, ki ne loči velikega matematikarja od spretnega. Nahaja se namreč materijelna geometrija, ki je sestavljena iz črt, pik, $A + B$; in v tej zamore srednja glava s časom in s strpljivostjo čudeže delati. On je potem nekak geometričen stroj, ki rešuje naj bolj zamotane naloge, kakor Paskal-ova računarska mašina. V znano-

stih je vedno oni, ki pozneje nastopi, naj bolj podučen; zato je v naših dnevih marsikteri učenec v matematiki dalje nego Newton; in prav iz istega vzroka bode marsikterega, ki še danes za učenjaka velja, prihodnji rod med nevedneže štel. Vneti za svojo računarsko umetnost kažejo ti rokodelni geometri smešno zaničljivost proti umetnostim, pri kterih ima tudi domišljija svoje delo. Omilovaje se smejó, ako slišijo o veri, o morali, o literaturi govoriti; oni poznajo — pravijo — le naravo. Reve! Nam ni li morebiti ravno tako prijetna nevednost Platona, ki je prav to naravo imenoval skrivnostno poezijo?

K sreči nahajamo še drugo in sicer pametno geometrijo. To je ona, katero je moral človek poznati, da je bil med Sokratove učence sprejet; ona vidi Boga za okrogom in trivogelnikom in je ustvarila Paskal-a, Leibnitz-a, Descartes-a in Newton-a. Sploh so bili pravi učenjaki na polju geometrije — verni kristjani.

A tajiti se ne more, da je ta geometrija velikih mož prav, prav redka. Za ednim samim veleumom, ki koraka po visokej stezi znanosti, koliko jih tava, ki se pozgubijo na svojih prezvitih potih. Tukaj zapazimo obratno moč, ki je tako pogosta v zakonih Božje pre-

vidnosti; brezverski vekí privodijo potrebno do znanosti, in znanosti vzročijo potrebno brezverske čase. Ako v brezbožnem stoletju človek tako daleč zaide, da ne priznava božnega bitja, si skuša, ker je to vendar edina resnica, katero nosi v svojem srcu, in ker ima posilno potrebnost pozitivnih resnic, ustvariti novih resnic in misli, da jih je našel v abstrakcijah znanosti. Na drugi strani je naravno, da vsakdanje glave, ali nespametni mladenci, ako naletijo na kake matematične resnice v vesoljnem svetu, ako jih zapazijo s Newtonom na nebu, z Lavoisier-om v kemiji, s Hauy-jem na mineralijah, naravno je, pravim, da jih imajo potem za princip (pravilo) reči samih in da ničesa razun njih ne vidijo. Ta ednostavnost narave, ki bi jih morala podučiti, da priznavajo, kakor Aristotelj neko bitje, ki daje prvo gibanje, ali kakor Platon večnega geometra, zapelje jih samo v zmote; Bog se jim kmalu v lastnostih teles zgubi in dolga vrsta števil odtegne jim veliko Edinko — večnega Boga.

(Chateaubriand: Genie du Christianisme. Livre second. Philosophie.)

M. Napotnik.

ne bi snel kupe gredoč v vseučilišče, na katerem bi imelo biti zapisano z zlatimi črkami ime biskupa Strossmayera, vse po dvorani zašumi veselo in završi, da vekači pobegnejo, in je njihovemu poganskemu počenjanju morda odklenkalo na hrvaškem vseučilišču. Bog daj!

Ostali pričujoči — do 120 — tisti večer še sestavijo in podpišejo brzojav na začetnika hrvaškega vseučilišča, biskupa Strossmayera, v katerem mu izreka slušateljstvo vseučiliško svojo najgloboko zahvalnost v čas, kadar slovesno obhaja otvorjenje vstava, kateremu je temelj položila njegova darežljiva roka. Navdušenje je bilo veliko, in upajmo, da ono bude dobro poročstvo lepši bodočnosti ne le domovine Hrvatske, temuč sploh naroda jugoslovanskega. Narod slovanski je véren narod, in sramota čez sramoto, ko bi iz boječnosti do nekterih novopoganskih ne upal si očitno kazati svoje vernosti. Le po tej se bude vspešno vzbujevala in krepko poživiljala tudi prava narodna zavést njegova: Naj reče kdo kar hoče, o tem se suče vsa stvar. — Biskup Strossmayer je na telegram vseučilišnikov tudi koj odgovoril, da vrlo godi srcu njegovemu, in da naj Bog blagoslovi plemenita nastojanja ali prizadevanja mladeži, v kojih leži zalog boljše sreče in bodočnosti naroda našega. O tem in o govoru Vojnovičevem kaj več v prihodnje. — Danes naj povem le, da se jour fixe „hrvatske Matice“ pričnuó sledeči petek 26 oktobra, ter bodo se to zimo redovito držali vsaki petek v hiši barona Ožegoviča na Zrinjskem trgu. Začetek je ob sedmih zvečer. To so prostovoljni shodi matičarjev t. j. odbornikov, družnikov, pa tudi družih učenjakov, pisateljev, ki o takih prilikah marsiktero uganejo na korist Matici in po njej domači vedi in umetnji, kar bi tudi vam Slovencem morebiti ne bilo od zla! — Če kateri stan, je gotovo danes učiteljski poklican, da napreduje sam in pomaga rojakom svojim više, in torej znajte, da je v Zagrebu učiteljsko društvo s posebnim na slovom: „Pedagogijski književni zbor“, ktero je na svoje stroške izdalo nedavno že četrto knjigo, tolikanj koristno in potrebno odgojevateljem mladine, in sicer: Kratko izkustveno dušoslovje. Sostavil Stjepan Basariček, učitelj kr. preparandije v Zagrebu. Cena 50 slđ. Kdor sam skuša, pač vé, kako se znanost v domačem jeziku vse drugače prijema uma in srca, nego znanost učena ali razlagovana v jeziku tujem. Ker pri nas Hrvatih po šolah vlada jezik domači, naglo spisujejo si vrli učitelji potrebne naučne knjige hrvaške. Slovstvo se množi; pomanjkljivosti se popravljajo in dopolnujejo pri ustmenem podučevanju; učenci pa lože in bolje napredujejo. Kako je pa pri vas Slovencih, posebej pri vaših učiteljih v ljudskih šolah, moških in ženskih učiteljskih, na vadnicah in pripravnicah? Ali ne zategujejo nekteri nalašč na ptuje polje? Koliko jih je med učitelji, kteri iskreno podpirajo domače šolsko slovstvo? Časih so se mnogi norčevali, sedaj pa naj bi v šolo hodili k našim učiteljem ter posnemali — brate Hrvate.

Domače novice.

V Ljubljani 25. oktobra.

(Mestni odbor ljubljanski) bude imel jutri 26. t. m. svojo navadno mesečno sejo, v kateri bodo novo izvoljeni meščani storili svojo meščansko obljubo. Na dnevnem redu razun tega in razun poročila denarnega odseka stoji še poročilo stavbenega odseka, da bi se kamnita

podoba sv. Janeza, ki je sedaj shranjena na rotovžu, postavila v cerkev sv. Florijana, in da bi se za molarje za škofijo napravila streha.

(Izpit iz državnega računstva) se bude v Gradcu vršil 12. novembra. Kdor se ga hoče vdeležiti, mora svojo dotično prošnjo vložiti pri izpraševalni komisiji saj do 8. novembra.

(Turški list) med listi, ki so svoj žolč izlili na Krškega g. „Hočevarja“, imenuje tudi „Slovenca“. Rateški dopisun dotičnega spisa v „Slovenca“ gotovo ni bral, sicer bi se bil prepričal, da ni imel nobenega napada na g. Hočevarja in je o dotični slovesnosti poročal le to, kar se je bilo telegrafično naznanjalo tukajšnjim nemškim listom.

(Vradna „Laib. Ztg.“) objavlja določbe o mitnici ali šrangji na reški cesti. Pobilalo se bude od vprežene živali po 4 kr., od nevprežene živali, (kojn, volov, krav, juncev, telic, mul in oslov) po 2 kr., od manjih živali, (telet, ovac, koz in prešičev) po 1 kr., od živali, ki se neso ali peljejo, se ne bude plačevalo nič.

Razne reči.

— Spominska monstranca. Kakor poročča „Hlas“, se nahaja v cirkvi v Brezniku starožitna monstranca v gotičnem slogu. Narejena je l. 1522 in sicer iz čistega srebra, deloma pozlačena in 111 centimetrov ali 42 palcev visoka. Umetno, da ženijalno je izvedena sestava iz treh delov: iz srednjega in dveh stranskih, z umetno izdelanimi sošicami sv. Janeza Kr., sv. Jurija, matere Božje, Zveličarja, sv. Katarine in sv. Barbare. Umetniški odbor „Krščanske akademije v Pragu“, komur je bila monštrančina poprava izročena, je spoznal, da že ni več v svojej prvotnej podobi, da je njen čisti in nežni gotični slog z novotami do cela spačen. „Akademija krščanska,“ odstranivši vse novejšje, celoto kvareče premene, jej je dala za razmerno majhne novce zopet prvotno podobo, tako da more v svojem krasnem slogu služiti za prav dostojen kinč na altarji.

— Sreček na prospeh narodnega gledišča v Pragi je bilo razposlanih že 60.000. Ostaja jih še 40.000. Če se bodo tako prodajale, kakor so se te štiri tedne, se bo loterija popolno posrečila.

— Miljonarji na Avstrijskem. Finančni odbor državnega zbora je menda preračunal, da je na Avstrijskem 293 milijonarjev.

Eksekutivne dražbe.

25. okt. 3. Žnidaršič iz Ceste, 2. Novak s Podgore, oba v Lašičah. 3. Zaletel z Vrha, v Žužemberku. 3. Lindič iz Slančevrha, v Mokronogu. 3. Högler iz Starega Loga, 3. Briske z Jesenovega vrha. 2. Blatnik iz Seča, 2. Kalčić iz Srednje vasi, 1. Briski iz Banjeloke, vsi v Kočevji. 3. Sevnik iz Čirčič, v Kranji. 2. Markovič iz Velikega Černela, 2. Kastelic iz Stranj, oba v Zatičini. 1. Penko iz Nadaunjega sela, 1. Penko iz Slavine, oba v Postojni.

26. okt. 3. Sever, iz Trnovega, 3. Krajnc iz Kosez, 2. Batista iz Zarečice, vsi v Bistrici. 5. Majerle iz Predgrada, v Črnomlji. 3. Kusma iz Krške vasi, v Krškem. 2. Rajakovič iz Radolovič, v Metliki. 2. Pestotnik iz Medije v Litiji. 2. Kot iz Stopa, v Kamniku. 1. Turk in Reich, v Novem mestu. 1. Gütznove (Leop.) reči v Ljubljani. Žnidaršič iz Nadaunjega sela, v Postojni.

Telegrafične denarne cene 2. oktobra.

Papirna renta 64. — Srebrna renta 66.65 — Zlata renta 74.25. — 1860letno državno posojilo 110 — Bankinske akcije 840 — Kreditne akcije 211. — London 118.65 — Srebro 105.20. — Ces. kr. celini 5.66. — 20 frankov 9.48 1/4.

Prodaja cerkvenega vina

pri sv. Petru blizo Maribora.

V ponedeljek, to je 29. oktobra se bude 30 štrtinjakov dobrega letošnjega cerkvenega vina s posodo vred — večidel v železnih obročih — po licitaciji prodajalo.

Marko Glaser,
čast. kanonik in župnik.

(1)

Zavarovalno društvo „VICTORIA“.

Vljudno naznanjamo, da smo za vojvodstvo Kranjsko „Glavno zastopništvo“ s sedežem v Ljubljani vstanovili in kot vodja gospoda

Ignacij-a Valentinčič-a

imenovali.

Vsled tega prosimo naše gg. zastopnike na Kranjskem, kakor tudi p. n. stranke, ki so pri našem društvu že zavarovane, ali se zavarovati želé, da naj se odslej v vseh naše društvo zadevajočih razmerah na omenjenega gospoda obračati blagovolijo.

Med tem, ko gospoda Ign. Valentinčič-a še prav posebno p. n. posestnikom, ki zavarovanja proti škodi po ognju potrebujejo, — priporočamo, — znmvamo odličnim spoštovanjem

(1)

Najvišje opravištvo
zavarovalnega društva „VICTORIA“.

V Gradcu, 15. oktobra 1877.

Jos. Orth. Sellen.

Glede na goruje naznanilo, kakor tudi glede na to, da se bodo zavarovanja pri meni pod najugodnejšimi pogoji sklepale, ter da bude moja posebna skrb p. n. stranke vsestransko zadovoljiti, — si dovoljujem slavno občinstvo na meni izročeno „Glavno zastopništvo“ prav posebno opozoriti, ter k prav obilni vdeležbi vabiti.

Ob enem tudi naše gg. zastopnike po deželi najtopleje priporočam, ter prosim, da se slavno občinstvo v zavarovalnih zadevah zaupno na nje obrača.

Ponudbe za sprejem zastopništva na deželi, kakor tudi ponudbe za zavarovanja se sprejemajo v mojej pisarni: Kongresni trg šte. 7 (v Zvezdi), kamor naj se mi tudi pisma pošiljajo.

Odličnim spoštovanjem

V Ljubljani, 15. oktobra 1877.

Ignacij Valentinčič.